

ROBERT
HARRIS

Duich

DUCH

Robert Harris

DUCH

sloart

Copyright © 2007 by Robert Harris
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2009
Translation © Adriana Komorníková 2009

ISBN 978-80-8085-713-4

Venujem Gill

Autorská poznámka

Rád by som sa poďakoval Andrewovi Croftsovi za dovoľenie použiť citáty z jeho vynikajúcej príručky *Písanie na objednávku* (*Ghostwriting*, A&C Black 2004). Adam Sisman a Luke Jennings, ktorí v tejto profesii dosiahli úspechy, boli takí láskaví a podelili sa so mnou o svoje skúsenosti. Phillipe Sands, kráľovský radca, mi veľkoryso sprostredkoval informácie o medzinárodnom práve. Rose Styron strávil so mnou niekoľko dní na Martha's Vineyard a vodil ma po ostrove – neviem si predstaviť veľkorysejšieho a lepšie informovaného sprievodcu. Vydavateľ v USA David Rosenthal a agent Michael Carlisle mi veľmi pomohli s americkými aspektmi tohto románu – a samozrejme, obaja sú pravým opakom svojich náprotivkov v tomto literárnom príbehu.

Robert Harris
Cap Bénat 26. júla 2007

Ja nie som ja: ty nie si on ani ona:
oni nie sú oni.

EVELYN WAUGH,
Návrat na Brideshead

1

Jednou z najväčších výhod, ktoré ponúka písanie za iných, je určite príležitosť zoznámiť sa so zaujímavými ľuďmi.

Andrew Crofts, Písanie na objednávku

V okamihu, keď som počul, ako McAra zomrel, mal som odísť. Teraz to už viem. Mal som povedať: „Rick, prepáč, toto nie je pre mňa, niečo sa mi na tom nepáči,“ dopiť a odísť. Ale Rick bol taký dobrý rozprávač, často mi napadlo, že *on* mal byť spisovateľ a ja literárny agent. Keď začal rozprávať, neprichádzalo do úvahy, aby som ho nepočúval. Keď skončil, bol som vo vytržení.

Príbeh, ktorý mi Rick vtedy pri obede porozprával, sa odohral takto:

V nedeľu pred dvomi týždňami McAra stihol poslednú loď z Woods Hole v štáte Massachusetts na ostrov Martha's Vineyard. Neskôr som zistil, že to muselo byť 12. januára. Nebolo isté, či loď vôbec vypláva. Uprostred popoludnia sa strhla víchrica a zopár posledných plavieb zrušili. Ale pred deviatou večer sa vietor trochu upokojil a o trištvrte na desať sa kapitán rozhodol, že už je bezpečné odviazať laná. Loď bola preplnená, McAra mal však šťastie a našiel si miesto pre auto. Zaparkoval v podpalubí a potom sa pobral hore schodmi na vzduch.

Živého ho viac nikto nevidel.

Plavba na ostrov trvá zvyčajne štyridsaťpäť minút, ale práve v tú noc sa pre počasie výrazne spomalila. Podľa

Ricka riadiť plavidlo dlhé šesťdesiat metrov vo vetre s rýchlosťou päťdesiat uzlov nie je žiadna zábava. Bolo takmer jedenásť, keď loď pristála na Martha's Vineyard a autá vyštartovali – všetky okrem jedného, celkom nového terénneho Fordu Escape bronzovej farby. Lodný zamestnanec vyzval cez amplión majiteľa, aby prišiel do vozidla, pretože blokuje vodičov za ním. Keď sa stále neukazoval, posádka skúsila otvoriť dvere. Vyšlo najavo, že sú odomknuté, a veľký Ford zviezli na voľnobehu na prístavné mólo. Potom pozorne prehľadali loď – schodiská, bufet, toalety, dokonca záchranné člny. Márne. Nakoniec sa teda zástupca Parolodného úradu v Massachusetts spojil so stanicou pobrežnej hliadky vo Falmouthe a ohlásil, že niekto z cestujúcich asi vypadol z lode.

Polícia zistila, že poznávacia značka Fordu je registrovaná na istého Martina S. Rhineharta z New Yorku, ktorého nakoniec našli na jeho ranči v Kalifornii. Na východnom pobreží bola polnoc, na západnom deväť hodín večer.

„To je *ten* Marty Rhinehart?“ prerušil som ho.

„Áno, ten.“

Rhinehart vzápätí v telefonáte polícii potvrdil, že Ford je jeho. Mal ho vo svojom dome na Martha's Vineyard, kde ho v lete používal on a jeho hostia. Potvrdil aj to, že napriek ročnému obdobiu sa nejakí ľudia zdržiavajú v dome aj v tých dňoch. Povedal, že jeho asistentka tam zavolá a zistí, či si to auto niekto požičal. O polhodinu asistentka oznámila polícii, že jeden človek skutočne zmizol – muž menom McAra.

Nedalo sa nič robiť, len čakať na brieždenie. Na tom však už nezáležalo. Všetci vedeli, že ak cestujúci vypadol z lode, hľadalo sa už iba telo. Rick je jedným z tých Američanov v závideniahodnej forme, čerstvý štyridsiatnik, ktorý vyzerá na devätnásť a trápi svoje telo na bicykli a kanoe. Pozná to more – kedysi sa dva dni plavil na kajaku takmer sto kilometrov okolo ostrova. Lodná trasa z Woods Hole vedie úžinou, kde sa stretávajú Vineyard Sound a Nantucket Sound, a to sú nebezpečné vody. Keď prílív vrcholí, vidíte silu prúdov, ktoré strhávajú obrovské bóje kanála na svoju stranu. Rick pokrútil hlavou. V januári, v búrke, v *snehovej fujavici*? Nikto nevydrží dlhšie ako päť minút.

Telo našla miestna obyvateľka na druhý deň skoro ráno. More ho vyplavilo na pláži v Lambert's Cove, asi o šesť kilometrov ďalej pozdĺž pobrežia ostrova. Vodičský preukaz v peňaženke potvrdzoval, že je to Michael James McAra, päťdesiatročný, z Balhamu na juhu Londýna. Pamätám si, že keď Rick spomenul to pochmúrne, neexotické predmestie, náhle ma premohol súcit. Chudák, bol tak ďaleko od domova. V pase uviedol ako najbližšiu príbuznú matku. Polícia telo odviezla do malej márnice v mestečku Vineyard Haven a potom išla do Rhinehartovej rezidencie oznámiť správu a zobrať niektorého z hostí, aby mŕtveho identifikoval.

Muselo to byť celkom dobré divadlo, povedal Rick, keď nakoniec dobrovoľník spomedzi hostí prišiel na obhliadku tela. „Stavím sa, že strážnik márnice o tom dodnes rozpráva.“ Z Edgartownu prišlo policajné auto s majákom a ďalšie auto so štyrmi ozbrojenými strážcami na zabezpečenie budovy. V treťom, obrnenom aute sa doviezol muž, ktorého každý okamžite spoznal – ešte pred pol druhu rokom bol predsedom vlády Veľkej Británie a Severného Írska.

*

Ten obed bol Rickov nápad. Dozvedel som sa, že je v meste, až keď mi večer predtým zavolať. Prehovárал ma, aby sme sa stretli v jeho klube. Nebol to úplne jeho klub, no napriek tomu ho mal rád ako vlastný. Bol členom podobného mauzólea v Manhattane a využíval recipročné právo navštevovať londýnsky klub. Cez obed tam mali povolený vstup iba muži. Všetci boli oblečení v tmavomodrých oblekoch a mali vyše šesťdesiat rokov. Taký mladý som sa necítil, odkedy som doštudoval. Vonku gniavila Londýn zimná obloha ako veľký sivý náhrobný kameň. Dnu svietili tri obrovské elektrické lustre na tmavé naleštené stoly, chrómové príbory a nablýskané karafy s kletom. Medzi nami ležala kartička s oznamom, že večer sa koná výročný klubový turnaj v spoločenskej hre zvanej „backgammon“. Prostredie klubu pripomínalo výmenu stráže pred Buckinghamským palácom alebo budovu parlamentu – takto si cudzinci predstavujú Anglicko.

„Som prekvapený, že sa o tom nepísalo,“ povedal som.

„Ale áno, samozrejme, že sa písalo. Nešlo o žiadne tajomstvo. V novinách bol nekrológ.“

Zamyslel som sa a matne som si *spomenul*, že som niečo videl. Ale ostatný mesiac som pracoval pätnásť hodín denne, chcel som dokončiť ďalšiu knihu, autobiografiu futbalistu, a svet mimo tejto témy pre mňa takmer neexistoval.

„Preboha, ale čo mal bývať predseda vlády do činenia s identifikáciou tela muža z predmestia Balham, ktorý spadol z trajektu plaviaceho sa na Martha's Vineyard?“

„Michael McAra,“ oznámil mi Rick s takým zanietením, akoby letel päťtisíc kilometrov, len aby mi prezradil túto pointu, „*mu pomáhal písať memoáre.*“

A v tomto okamihu – v paralelnom živote – zdvorilo vyjadriť sústrasť s pozostalou pani McArovou („otrasné, stratiť dieťa v takom veku“), zložím svoj hrubý ľanový obrúsok, dopijem, rozlúčim sa a vyjdem na studenú londýnsku ulicu, kde sa predomnou bezpečne vinie moja neuznaná profesionálna dráha. Namiesto toho som sa však ospravedlnil, išiel na toaletu a kým som zahĺbene močil, skúmal som nezábavný kreslený vtip z humoristického časopisu *Punch*.

„Uvedomuješ si, že o politike neviem vôbec nič?“ namietol som, keď som sa vrátil.

„Volil si ho, nie?“

„Adama Langa? Samozrejme. Všetci ho volili. Nebol to politik. Bol to ošiaľ.“

„No práve. Koho zaujíma politika? Drahý priateľ, veď on potrebuje pomoc profesionálneho spisovateľa, a nie nejakého ďalšieho politika.“ Poobzeral sa okolo. V priestoroch klubu sa nemohlo hovoriť o pracovných záležitostiach, ale Rick mal problém dodržiavať toto železné pravidlo, pretože nikdy nehovoril o ničom inom.

„Marty Rhinehart mu za memoáre zaplatil desať miliónov dolárov a dal si dve podmienky. Po prvé, budú v obchodoch do dvoch rokov. Po druhé, Lang bude otvorene hovoriť o vojne proti terorizmu. Dupočul som sa, že je ďaleko od splnenia oboch požiadaviek. Okolo Vianoc sa vraj veci tak zhoršili, že Rhinehart dal Langovi k dispozícii vidiecky dom na Vineyard, aby tam mohli s McArom nerušene pracovať. Myslím, že McAra bol pod veľkým tlakom. Súdny le-

kár mu v krvi nameral štvornásobné množstvo chľastu v porovnaní s hranicou povolenou pri šoférovaní.“

„Takže to bola dopravná nehoda?“

„Nehoda? Samovražda?“ nedbalo kývol rukou. „Ktovie? Záleží vôbec na tom? Zabila ho tá kniha.“

„To je povzbudivé,“ povedal som.

Rick ďalej rečnil. Cívil som na tanier a predstavoval si bývalého predsedu vlády, ako sa v márnici skláňa nad studenou bledou tvárou autora vlastných pamätí – dalo by sa teda povedať, ako sa pozerá na vlastného ducha. Aký to bol pocit? Túto otázku vždy kladiem svojim klientom. Vo fáze rozhovorov sa ich spýtam aspoň stokrát za deň: Aký to bol pocit? Aký to bol pocit? Väčšinou však nevedia odpovedať, a preto si ma vlastne najímajú – aby som doplnil ich spomienky. Na konci úspešnej spolupráce som nimi viac ja, ako oni sami. Úprimne sa priznám, že mi táto profesia prináša potešenie, chvíľkovú slobodu byť niekým iným. Znie to hlúpo? Ak áno, musím ešte dodať, že si vyžaduje hlavne skutočnú remeselnú zručnosť. Nielenže z ľudí vyťahujem životné príbehy, ale predovšetkým dávam ich životu podobu, ktorú predtým zväčša nebolo vidieť. Ba niekedy im dám život, ktorý si predtým neuvedomovali. No nie je to umenie?

Spýtal som sa: „Mal by som vedieť, kto bol McAra?“

„Áno, takže radšej sa nepriznávaj, že si o ňom nepočul. Pomáhal Langovi, keď bol predsedom vlády. S písaním prejavov, politickými prieskumami, politickou stratégiou. Keď Lang rezignoval, McAra ostal s ním a viedol jeho kanceláriu.“

Zaškeril som sa: „No neviem, Rick.“

Počas celého obeda som napoly sledoval starého televízneho herca pri vedľajšom stole. Keď som bol dieťa, bol slávny, pretože hral slobodného otca tínedžeriek v situačnej komédii. Keď sa neisto postavil a pomaly sa šuchtal k dverám, vyzeral, akoby bol stvorený na úlohu vlastného tela. Bol to typ človeka, za akých som písal životopisy – za ľudí, ktorí klesli na rebríku slávy o pár priečok, alebo ktorí sa ešte mali vyšplhať pár priečok na jeho vrchol, alebo ktorí už vystupovali na vrchol a chceli sa tam stoj čo stoj dostať, kým bol ešte čas. Ten nápad, že by som mohol spolupracovať na memoároch predsedu vlády, mi zrazu pripadal veľmi smiešny.

„No neviem...“ začal som znovu, ale Rick ma prerušil.

„Rhinehartova spoločnosť má naponáhlo. Zajtra sa koná konkurz v ich londýnskej kancelárii. Spoločnosť bude zastupovať sám Maddox, ktorý priletí z New Yorku. V mene Langa príde právnik, ktorý zaňho vyjednal pôvodnú dohodu. Je to teraz najslávnejší vyjednávač vo Washingtone, veľmi bystrý chlapík menom Sidney Kroll. Mám aj iných klientov, ktorých by som mohol osloviť, takže ak sa na to necítiš, radšej mi to hneď povedz. Ale z toho, čo od nich viem, usudzujem, že ty sa na to hodíš najlepšie.“

„Ja? Žartuješ?“

„Nie, myslím to vážne. Musia spraviť niečo radikálne – ísť do rizika. Je to pre teba veľká príležitosť. A dobre ti to zaplatia. Ani deti neostanú hladné.“

„Veď ja nemám deti.“

„Ty nie,“ žmurkol na mňa Rick, „ale ja mám.“

*

Rozišli sme sa na schodoch klubu. Vonku na Ricka čakalo naštartované auto. Neponúkol mi, že ma zvezie, a tak som ho začal podozrievať, že ide za ďalším klientom, ktorému bude hovoriť to isté, čo práve povedal mne. Aké je pomnožené podstatné meno pre skupinu anonymov? Vlák? Mesto? Raj? V každom prípade nás Rick mal na svoje knihy veľa. Pozrite sa na zoznam bestsellerov. Boli by ste prekvapení, koľko z nich je dielom najatých spisovateľov, romány i literatúra faktu. Knihy sa vydávajú vďaka nám, sme výkonná sila, ako neviditeľní pracovníci za kulisami Sveta Walta Disneyho. Utekáme podzemnými tunelmi slávy, z ktorých sem-tam vybehneme v maske toho či onoho hrdinu, a tým pomáhame zachovávať neporušenú ilúziu magického kráľovstva.

„Tak zajtra dovidenia,“ povedal a dramaticky sa stratil v oblaku výfukových plynov. Mefistofeles s pätnásťpercentnou províziou. Chvíľu som tam nerozhodne stál a keby som bol v inej časti Londýna, ešte vždy sa veci mohli vyvinúť inak. Ale bol som v tej zvláštnej zóne – kde Soho vyúsťuje do Covent Garden – s množstvom prázdnych brakových kín, tmavých uličiek, verejných domov, snackbarov a kníhkupectiev. Už len pri pohľade na ne vám môže prísť

zle, tak veľa ich je tam, od drobných špecializovaných predajcov na Cecil Court až po behemótop so zníženými cenami na Charing Cross Road. Do tých druhých sa často chodím pozeráť, ako majú vystavené moje knihy, a presne to som urobil v to popoludnie. A keď som bol už dnu, v oddelení „Biografie a memoáre“, stačilo spraviť len pár krokov cez vydratý červený koberec a dostal som sa od „Slávnych osobností“ k „Politike“.

Bol som prekvapený, koľko toho mali o bývalom predsedovi vlády – celú policu, všetko od ranej hagiografie *Adam Lang – štátnik našich čias* až po súčasné ostré dielo nazvané *Kto by veril vysvetleniam od Adama? Zbierka klamstiev Adama Langa*, obe od toho istého autora. Vybral som najhrubší životopis a otvoril ho na stránkach s fotografiami – Lang ako batola, napája jahňa mliekom z fľaše pri kamennom múre, Lang ako lady Macbeth v školskom divadelnom predstavení, Lang v kostýme kurčaťa v revue na Cambridgeskej univerzite, Lang ako distingvovaný, strnulý bankár v sedemdesiatych rokoch, Lang s manželkou a malými deťmi na prahu nového domu, Lang s kokardou kýva z autobusu s otvorenou strechou v deň, keď ho zvolili do parlamentu, Lang s kolegami, Lang s najvyššími predstaviteľmi sveta, s hviezdami popovej hudby, s vojakmi na Strednom východe. Plešatý zákazník v obdratom koženom kabáte, ktorý si pôvodne prezeral susednú policu, sa zadíval na moju knihu. Jednou rukou si chytil nos a druhou naznačil spláchnutie na toailete.

Odišiel som od knižných regálov a hľadal meno McAra, Michael v indexe. Našiel som len päť či šesť neškodných odkazov – inými slovami, nebol dôvod, aby človek, ktorý nebol v strane ani vo vláde, o ňom niekedy niečo počul. Dočerta s tebou, Rick, pomyslel som si. Preskočil som späť na fotografiu predsedu vlády sediaceho s úsmevom na perách za stolom, s personálom z Downing Street zhromaždeným za ním. Podľa textu pod fotografiou McAra bol telnatý muž v zadnom rade. Bol trocha rozostrený – bledý, tmavovlasý flak bez úsmevu. Lepšie som sa mu prizrel. Vyzeral, že patrí k tomu typu nepríťažlivých, nedostatočných ľudí, ktorých prirodzene priťahuje politika a držia mne podobných pri športových stránkach. V každej kraji-

ne, v každom systéme a v pozadí každého lídra zabezpečuje chod politickej mašinérie takýto McAra – umastený technik v strojovni moci. A tomuto človeku zverili prácu na autobiografii za desať miliónov dolárov? Bral som to ako profesionálnu urážku. Kúpil som si nejaký výskumný materiál a vyšiel som z kníhkupectva s rastúcim presvedčením, že možno mal Rick pravdu – asi som bol ten pravý na túto prácu.

Práve v momente, keď som vyšiel von, buchla ďalšia bomba. Na Tottenham Court Road ľudia prúdili nad povrch zeme zo všetkých štyroch východov metra ako voda z upchaného kanála v búrke. Z amplióna sa hovorilo niečo o „udalosti na Oxford Circus“ a znelo to ako reklama na romantickú komédiu v miestnom divadle. Kráčal som po ceste a nebol som si istý, ako sa dostanem domov, pretože stačí náznak, že niekde je nejaký problém, a taxíky vždy zmiznú ako falošní priatelia. Pri výklade jedného veľkého obchodu s elektrospotrebičmi dav ľudí pozeral spravodajský žurnál simultánne prenášaný tuctom televíznych obrazoviek: letecké zábery Oxford Circus, čierny dym valiaci sa zo stanice metra, útoky oranžových plameňov. Elektronická páska, ktorá bežala v dolnej časti obrazovky, oznamovala podozrenie na samovražedný bombový útok, veľa mŕtvych a zranených a číslo prvej pomoci, na ktoré treba telefonovať. Nad strechami sa nakláňala a krúžila helikoptéra. Cítil som zápach štipľavej zmesi nafty a horiaceho plastu, z ktorej červenejú oči.

Cesta domov mi trvala celé štyri hodiny. Vliekol som ťažkú tašku s knihami po Marylebone Road a potom som zabočil na západ, smerom na Paddington. Ako zvyčajne, celé metro bolo uzavreté a kontrolovali ho, či tam nie sú ďalšie bomby, a to isté sa dialo aj na väčších železničných staniaciach. Dopravu na oboch stranách širokej ulice zastavili a ako vždy, ostalo to tak až do večera. (Keby len bol Hitler vedel, že na to, aby ochromil Londýn, nepotrebuje obrovskú leteckú armádu, pomyslel som si. Stačil nabudený tínedžer s fľašou bielidla a vreckom herbicídu.) Občas vybehli na obrubník policajné autá alebo sanitky, hrmotali po chodníku a pokúšali sa prejsť bočnou uličkou.

Vliekol som sa oproti zapadajúcemu slnku.

Domov som sa dostal asi o šiestej. Môj byt bol na vrchných dvoch poschodiach vysokého domu so štukou v štvrti, ktorú obyvatelia nazývajú Notting Hill, ale pošta tvrdohlavo trvá na názve North Kensington. Použité striekačky sa trblietali v kanáli, na pozemku naproti u moslimských „halal“ mäsiarov sa zabýjalo. Bol to desivé. Ale z podkrovia, kde som si urobil pracovňu, som mal výhľad na západný Londýn, ktorý nekazil nijaký mrakodrap. Na strechy domov, železnicu, cestu a oblohu, pokropenú svetlami lietadiel klesajúcich smerom k Heathrow. Byt som si kúpil pre tento výhľad, nie pre rečenie realitného makléra o tom, že obyvateľstvo štvrte sa mení na strednú vrstvu – no bohatá buržoázia sa sem zatiaľ nevracia, podobne ako do centra Bagdadu.

Kate už bola u mňa a pozerala správy. Zabudol som, že má večer ku mne prísť. Kate bola moja... Nevedel som to pomenovať. Tvrdiť, že je moja frajerka, by bolo trápne – hlboko po tridsiatke už človek nemá *frajerku*. Ani partnerka nebolo to správne slovo, keďže sme nebývali pod jednou strechou. Milenka? Dá sa pri tom tváriť vážne? Milá? Ale prosím vás! Snúbenica? Určite nie. Myslím, že si musím uvedomiť desivý fakt, že štyridsaťtisíc rokov ľudského jazyka nedokázalo vytvoriť slovo pre náš vzťah. (V skutočnosti sa nevolá Kate, ale nevidím dôvod, prečo by som ju mal do tohto všetkého zafahovať. V každom prípade jej toto meno pristane väčšmi ako to skutočné. Vyzerá ako Kate, ak rozumiete, čo tým myslím – citlivá, ale suverénna, dievčenská, ale vždy zapadne medzi chlapcami. Pracuje v televízii, ale nepoužívajme to proti nej.)

„Ďakujem, že si mi zavolala,“ povedal som. „Som naozaj grogy, ale s tým sa netráp.“ Pobožkal som ju na temeno, položil knihy na pohovku a išiel si do kuchyne naliať whisky. „Celé metro nefunguje, musel som ísť pešo až z Covent Garden.“

„Chudáčik,“ začul som ju. „A bol si nakupovať.“

Nalial som si plný pohár vody z vodovodu, polovicu som vypil a potom som ho znovu dolial doplna whisky. Spomenul som si, že som mal zarezervovať stôl v reštaurácii. Keď som sa vrátil do obývačky, vyberala z igelitovej tašky jednu knihu za druhou. „Čo to má znamenať?“ pozrela